

**ХVІІІ НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ  
„ОБЩЕСТВОТО НА ЗНАНИЕТО И ХУМАНИЗМЪТ НА ХХІ ВЕК“ 1 - 2 НОЕМВРИ 2020 Г.  
СОФИЯ, БЪЛГАРИЯ**

# **НЕДЕЛНИТЕ УЧИЛИЩА КАТО НАЧИН ЗА ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ХРИСТИЯНСКИТЕ ХРАМОВЕ В БЪЛГАРИЯ СРЕД ПОДРАСТВАЩИТЕ**

**проф. д-р Мария Николова  
доц. д-р Силвия Станчева  
гл. ас. д-р Вяра Николова  
докторант Деница Димитрова**



МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ФОНД  
НАУЧНИ  
ИЗСЛЕДВАНИЯ



**Настоящият доклад е разработен в рамките на проект ДН15/4 „Създаване на модел за опазване, популяризиране и социализация на християнските храмове в България“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“.**



**Една от основните приоритетни области на изследване по проект ДН15/4 „Създаване на модел за опазване, популяризиране и социализация на християнските храмове в България“ е да се установи чрез какви дейности, форми и политики се популяризират православните храмове по места, на областно и национално ниво, както и в международен план.**



ПРОЕКТ „СЪЗДАВАНЕ НА МОДЕЛ НА ОПАЗВАНЕ, СОЦИАЛИЗАЦИЯ И ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ХРИСТИЯНСКИТЕ ПАМЕТНИЦИ В БЪЛГАРИЯ“, ДОГОВОР ДН 15/4 ОТ 11.12.2017 Г., РЪКОВОДИТЕЛ: ПРОФ. Д-Р МАРИЯ НИКОЛОВА

ЗА ПРОЕКТА ▾ ЕКИП ОБЕКТИ ГАЛЕРИЯ РЕЗУЛТАТИ ▾ ПОЛЕЗНИ ВРЪЗКИ КОНТАКТИ ☰

Вие сте тук: Начало

### Създаване на модел на опазване, социализация и популяризиране на християнските православни паметници в България

Културното наследство е неразделна част от обществото, в което то възниква, опазва се или изчезва. Изучаването му като съвкупност от религиозни, културни, художествени, интелектуални, материални и нематериални артефакти, натрупани през различните исторически периоди и превърнали се в органична част на ценностите на региона, нацията и страната е научен проблем, изискващ решаването на различни научноизследователски задачи.

България с уникалната си природа е обект на непрекъснат интерес на туристи от страната и чужбина. Природните феномени Рилските езера, Смолянските езера, Чудните мостове в Родопите, Белоградчишките скали, уникалното ни Черноморие, пещерите, селата-резервати, планинските курорти, балнеоложките храмове и пр. обекти ги привличат през цялата година



**По време на заложените в проекта теренни изследвания в пилотните общини Варна, Смолян и Болярво бяха установени доста устойчиви закономерности, подходи и политики по отношение на опазването на църковното наследство. Тези дейности от страна на Българската православна църква, от страна на местната власт и население са ефективни и резултатни и това ни дава основание да говорим за устойчиво положително отношение към храмовете.**





Традиционно към българските църкви и манастири е имало училища, които са били от особено значение в годините на сложни исторически обстоятелства. В условията на ликвидирана държава, унищожени висши органи на Църквата в лицето на Патриаршията и архиепископите и откъсване от европейската цивилизация неимоверно тежката задача за съхраняването на българската образователна традиция, народност и самосъзнание се пада в най-голяма степен на Българската православна църква.

**В новите исторически условия като центрове на образованието от XV до XIX век остават единствено българските манастири и храмове в села и градове, където в килийните училища (училища при манастирите) българското нисше духовенство огранотява будни български деца и с това помага да се запазят българският език, българското културно наследство и православното съзнание.**





**В началото целта на образованието се ограничава в елементарно ограмотяване на ограничен кръг от хора, главно за нуждите на църквата. Достатъчно е те да могат да четат и пишат и да преписват богослужебни книги. Почти към всяка църква и манастир се откриват училища, в които будни български деца се ограмотяват. Едва към средата на XV век книжовността започва постепенно да се възобновява.**

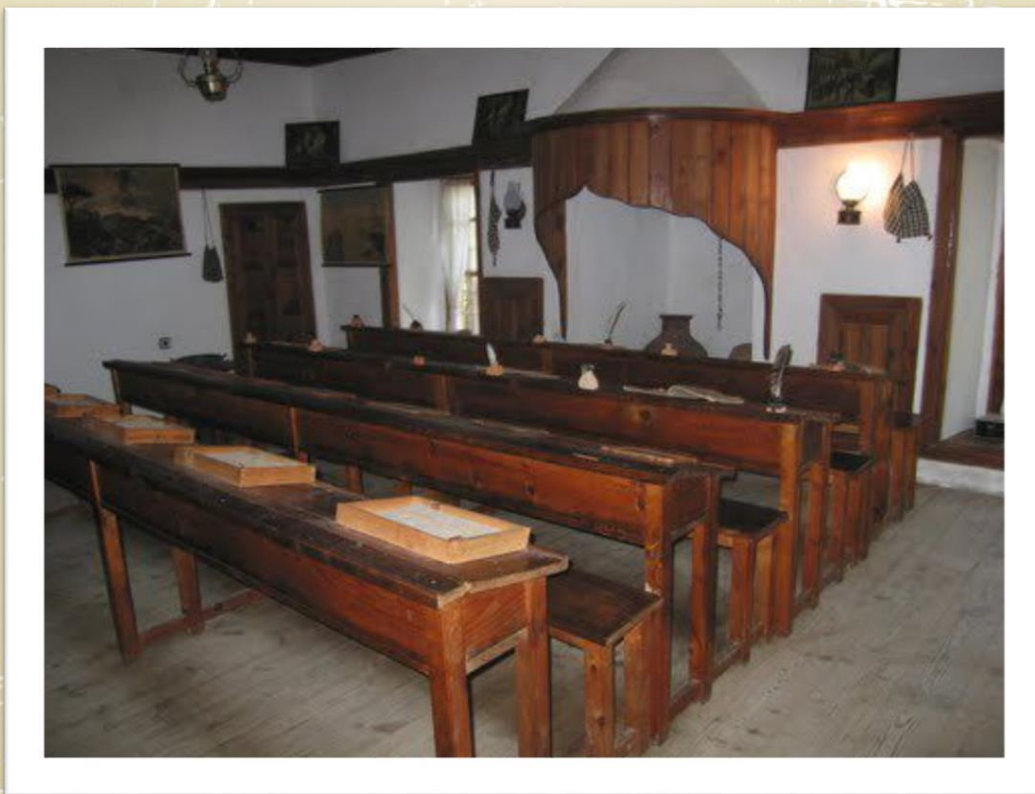


**Обучението имало за цел да даде умения за писане, четене и малко смятане. Като учебници се използвали предимно църковни книги. Преподавало се на църковнославянски или на гръцки език. Килийното образование имало елементарен и религиозен характер. В условията на османското владичество християнското възпитание играело огромна роля за поддържане на народностното самосъзнание на българите.**

**Същевременно при липсата на каквито и да било други културно-просветни институции килиите осигурявали онзи минимум от знания, без който общественият просперитет би бил немислим.**



**През XVIII век килиите получили още по-широко разпространение и към средата на столетието на територията на днешна България функционирали над 100 килийни училища, а към 30-те години на XIX век съществували 235, по-известните сред които били в София, Котел, Самоков, в Етрополския, Троянския и Рилския манастир.**





**Във връзка с изпълнение на дейностите по проект ДН15/4 „Създаване на модел за опазване, популяризиране и социализация на християнските храмове в България“ бяха проведени редица теренни изследвания в различни райони на страната. Установено бе, че в почти всички храмове е имало училища, които, възникнали като килийни, постепенно се превръщат в класни училища със светски характер на образованието.**





Такива училища е имало: в гр. Добрич, открито през 1859 г. в специално построена за целта сграда в двора на църквата „Св. Троица“; в църквата „Свето Богоявление“, с. Радовци, община Дряново, открито през 1868 г.; в с. Широка лъка, в двора на църквата „Св. Успение Богородично“; в селата Павелско, Чокманово, Неделино.

Прави впечатление, че жителите на малките населени места, отдалечени от центъра на страната, са проявявали стремеж към образование и просвета и със свои средства и сили са откривали училища към своите църкви. За пример ще посочим селата в Родопите – планински и труднодостъпни.

**Първите училища в Родопите са:**

- **Смолянското (Пашмаклийско) училище (1848 г.),**
- **Долнорайковското училище, Петковското (1837 г.),**
- **Славейновското (1848 г.),**
- **Момчиловското (1848 г.).**

**Училища били открити в Широка лъка, Павелско, Чепеларе, гр. Златоград. Училището в Златоград е първото – открито е през 1830 г. към църквата „Св. вкмч. Георги Победоносец“ и с него се поставя началото на просветно-образователното дело в Родопите.**





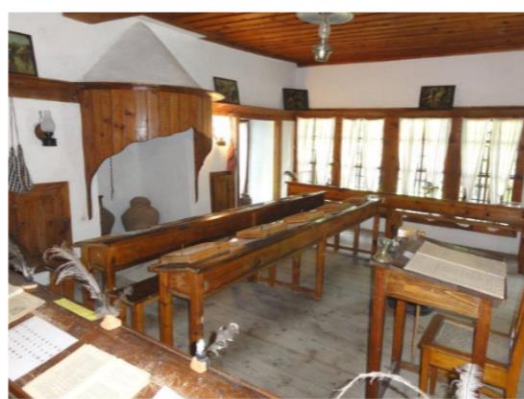
**Тук е открит и най-старият писмен паметник от родопското Възраждане – „Златоградски писмовник“ (1852 г.). През 1852 г. с обществени средства и труд златоградчани построяват Взаимното училище – трето за времето си училище в Златоград след първите две килийни.**



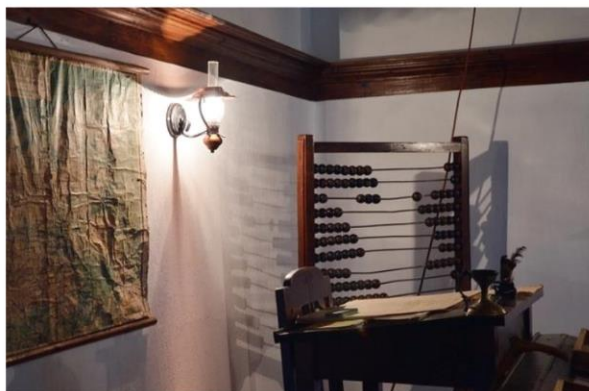


**Днес много от старите килийни училища са превърнати в музеи, в които се пази паметта за делото и заслугата на родолюбивите българи, отдали силите и средствата си за образованието на младите. В гр. Добрич е възстановена учебна стая на възрожденско взаимно училище, в момента се възстановява и реставрира училищната сграда в двора на църквата в с. Широка лъка със средства на държавата. Когато сградата е готова, в нея ще бъде открит църковен музей с експонати, отразяващи развитието на образованието в този край.**





Най-значителен е музеят в гр. Златоград. Музейната сбирка „Просветното дело в Средните Родопи“ е открита през 1978 г. и е втората по рода си в страната след Априловската гимназия в Габрово (първото класно училище в страната). Помещава се в сградата на Взаимното училище, построена с дарения и доброволен труд на златоградчани през 1852 г. Освен възстановката на класна стая с помагала и на учителска стая, в музея се пази уникална колекция от старопечатни издания, ученически тетрадки и пособия, учителски дневници и тефтери, битови вещи на учители.





**Сред най-ценните експонати е „Златоградски писмовник“ – ръкописно съчинение от 1852 г. Впечатляваща по разнообразие и богатство е „библиотеката на учителите“ – книги, учебници, речници на църковнославянски, новобългарски, гръцки, турски, иврит, английски, френски, немски език. В музея се пазят книги с приписки, вещи, снимки и документи за историята на Златоград. Общо тук се съхраняват над 3500 музейни експоната.**



**Популяризирането на храмовете е неделимо от политиката на Българската православна църква (БПЦ), която цели да провокира религиозната активност на населението, да го приобщава към християнските ценности и морал.**

**По презумпция БПЦ заема водещо място в популяризирането на православните храмове като място за лично общуване с Бог. В тези свои дейности тя следва една устойчива традиция: работа с децата и работа с възрастните.**

На сайта на Светия синод, на сайтовете на отделните свети митрополии и на сайтовете на отделни храмове в страната се дава информация за работата на работещите неделни училища, които поддържат постоянна връзка с децата и техните родители и под формата на различни занимателни игри и дейности ги запознават с основите на православната религия, с различните религиозни празници и обреди.





**Само на територията на Софийската Света митрополия работят над 15 неделни училища, не по-малко на брой има в големите митрополитски градове Пловдив, Варна, Велико Търново, както и в почти всички малки и големи населени места. В гр. Варна например активно работят над 5 неделни училища – почти към всеки храм.**



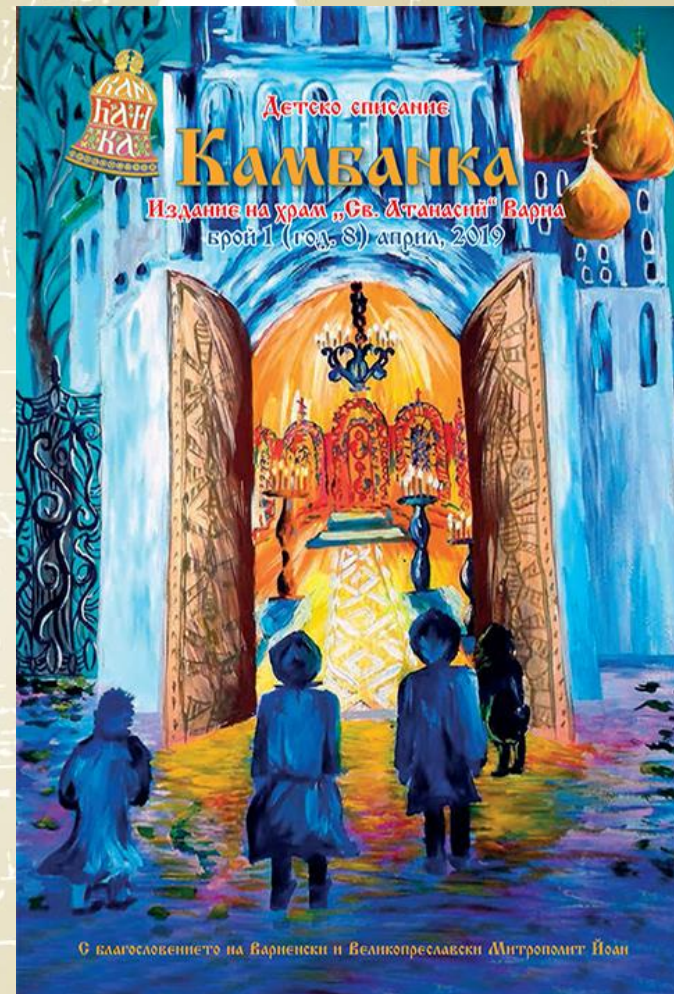
**Работата с децата в неделните училища е разнообразна и интересно организирана. Освен запознаване с внимателно подбрани, подходящи за тяхната възраст религиозни беседи, към храмовете в рамките на неделните училища съществуват различни школи: по актьорско майсторство, иконопис, детски църковни хорове, провеждат се и занимателни игри, свързани с различните религиозни празници.**

**Фактът, че заниманията се провеждат в храма, дава възможност на децата да се запознаят с неговата история, с иконите, с приноса на различни личности във времето за опазването на храма. Във всяка група на неделните училища се провежда целенасочена беседа с децата за храма, подчертава се неговото значение в историята на населеното място.**



Във Варна, в храма „Св. Атанасий“, работата с децата, освен с неделно училище, е разширена и чрез издаване на детско църковно списание „Камбанка“. Списанието излиза от 2012 г. с благословията на тогавашния Варненски и Великопреславски митрополит Кирил. Неговото разпространение е изцяло безплатно за читателите.

„Камбанка“ е първото детско религиозно списание у нас, което е насочено към религиозното и нравственото възпитание на децата. По думите на отец Дончо Александров и на други места се правят опити да се издават подобни списания, но засега „Камбанка“ е водещо.





Освен като хартиено издание списание „Камбанка“ е достъпно и в електронен вид, което го прави по-широко разпространено.

Отец Дончо Атанасов от храма „Св. Атанасий“ споделя: „Християнските издания за деца са важна ниша, която, за съжаление, не е запълнена от нашата Църква.

Добре е да настояваме да има обучение по религия в училищата, но първо ние трябва да си свършим нашата работа и да търсим най-различни форми, за да стигнем до децата“.

православен храм  
**СВЕТИ АТАНАСИЙ**  
Варна 1838

Детско списание  
**КАМБАНКА**

- + В началото
- + За храма
- + Екзористически живот
- + Благочестие
- + Проповеди
- + Молитви
- + Православен календар
- + Жития на светици
- + Списание АМВОН
- + ТВ Предаване АМВОН
- + Детско списание КАМБАНКА
- + Православен глас
- + Връзки
- + Често задавани въпроси
- + Контраст
- + Дарения

Житие на Свети Атанасий Велики

Св. Атанасий е роден в град Александрия между 293 и 298 г. от родители християни. Като дете той е претърпял екстремно гладно на християните при император Диоклетиан в 303г.

Повече

Брой 1 / 2017 г.

Брой 1 / 2016 г.

Брой 2 / 2016 г.

Брой 3 / 2016 г.

Брой 1 / 2015 г.

Брой 2 / 2015 г.

Брой 3 / 2015 г.



# ЗАКЛЮЧЕНИЕ

**Работата с децата в неделните училища в православните храмове е съществена част от политиката на БПЦ за утвърждаване на християнските ценности сред населението.**

**Но освен това в резултат на тази активна дейност малките от ранна възраст намират пътя към храма, запознават се с неговата история и значение за родното им място и което е най-важно, започват да го ценят и пазят като важен паметник.**



БЛАГОДАРИМ ВИ  
ЗА ВНИМАНИЕТО!

